

אמונה וגאולה - שיעור לקראת חנוכה ולי"ט כסלו

הרב שלמה יוסף זיון*, "אור או אור (אש)", לתורה ולמועדים, עמ' 325-327

מהי דרך המאבק הראויה בהתמודדות עם יצר הרע - באמצעות האש או באמצעות האור? ! (מלחמה ברע או הגברת הטוב?)

- שאלה זו יש להציג בנר חנכה: מה מצותה, להדליק אש או לעשות אור? מציינו מצנה באש: קיום המערכה על גבי המזבח, אש תמיד תוקד על המזבח (ויקרא ו', ו'), ומצינו מצנה באור: נר שבת, משום שלום בית (תלמוד בבלי שבת כ"ג, ע"ב). ובכן: מה גדרה של מצות נר חנכה?
1. כשתימצו לומר, נחלקו בדבר אבות העולם, בית שמאי ובית הלל: "פוחת והולך", או "מוסיף והולך" (תלמוד בבלי שבת כ"א, ע"ב).
 2. האור משמש בטוי לגר מצנה ותורה אור, לגר ה' נשמת אדם. אור הנשמה צריך לחדר לתוך כל הפנות הנדחות של האדם ("חפש כל חדרי בטן") ולהאיר את כל הרמ"ח והשס"ה שלו. ואור התורה צריך שיחדר ועתיד לחדר, לתוך כל הפנות הנדחות של העולם ולהאיר את כל מחשבי תבל ומעמק ארץ. והא בהא תליא. (תלוי זה בזה) האדם עושה את העולם "גם את העלם נתן בלבם" (קהלת ג', י"א). כשבני האדם יאירו את נפשם הם, יתרומם אף העולם כלו לדרגת האור העליון של תורה אור.
 3. והאש מסמל את בעור וכליון הרע. האש שורפת ומבערת את כחות הרע שבנפש האדם פנימה, בדבר שנאמר: "ובערת הרע מקרבך" (דברים י"ג, ו', ועוד). והאש שורפת ומכלה אף את כחות הרע הפועלים בעולם כלו. ... עד שיגיע היום עליו נאמר: "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ" (זכריה י"ג, ב'), "והרשעה כלה כעשן תכלה" (תפלת ראש השנה).
 4. ודאי, אנו זקוקים לשני הכחות, לאש ולאור, אבל נחלקו שני הבתים" של שמאי והלל איפה להעמיד את הדגש החזק, מהו העקר ונקדת הכבד בעבודת האדם.
 5. בית שמאי, בדרבם, מחמירים. אי אפשר לאדם להתרומם להאור העליון אלא אם כן יבער וישורף את כל כחות הרע שבקרב. כי "לא יגרף רע" (תהלים ה', ה'). אחרי בעור הרע ממילא יתקרב לאור הקדשה.
 6. בית הלל מקלים. אדרבה, על ידי אור של התורה ממילא יגרש את החשך של הרע. מעט אור דוחה הרבה חשך מאליה וממילא, כל שכן הרבה אור. "אם פגע בד מנוול (=יצר הרע) זה משכהו לבית המדרש" (ת"ב קדושין ל"ב, ע"ב). התורה של בית המדרש תגרש ממילא את ה"מנוול". ויהי בנסע הארץ עם לוחות הברית, אזי ממילא "קומה ה' ויפצו איביד ויגסו משנאיף מפניד" (במדבר י', ל"ה). "כי הנה ה' יצא ממקומו... וימסו הקרים" (מיכה א', ג"ד). יש ה' בקרב

* הרב שלמה יוסף זיון (ה'תרמ"ו - ה'תשל"ח, 1886 – 1978): חסיד חב"ד, בצעירותו כיהן כרב בכמה מקומות ברוסיה. במהשנת תרצ"ה (1935) עלה לא"י ובשנת תש"ב (1942), החל בחיבור האנציקלופדיה התלמודית. חיבר ספרי הלכה ואגדה רבים, שזכו לתפוצה רבה.

כל אדם מישראל ("ושכנתי בתוכם"), אלא שהוא במעמקי הלב פנימה, וכשהוא "יוצא ממקומו", ממסעגרי הנפש, ומתפשט להאיר בכל הגוף אזי ממלא ומאליו "ונמסו ההרים".

7. ולפיכך כשאותם נכרים באו לשמאי להתנגר, והוא הרגיש בהם שהשקפת עולמם עדן "גויית", עוד לא בערו את כחות הרע מקרבם, והרי הם מתנים תנאים משנים – דחפם באמת הבגן שבגדו (ת"ב שבת ל"א, א). וכשבאו להלל קבלם ולמדם תורה, בבטחון שהאור שבה יחזירם למוטב. והאור שבה אמנם החזירם למוטב.

8. **ובימי מתתיהו** בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, היו שתי התופעות הללו: **אש ואור**. בתחלה השתמשו חשמונאים באש הקדש לבער ולכלות את הטמאה של תרבות היונים שהשתלטה בארץ. בתרב נוקמת נקם ברית יצאו נגד היונים מזה והמתיונים מזה, שטמאו את ארץ הקדש במזבחות אלהי נכר, הכריחו את ישראל לחלל השבתות להתגאל במאכלות אסורות ולבטל אות ברית קדש, ולא נתקרה דעתם עד שהעמידו שקוץ משומם בהיכל הקדש. וכשנמסרו הטמאים בגד טהורים ורשעים בגד צדיקים, וגדים בגד עוסקי תורתך. וכחות הרשע נתבערו מן הארץ – **בא האור**. "ואח"כ באו בניד – וטהרו את מקדשך". אור התורה הוא במקדש ובכל הארץ, וליהודים היתה אורה, זו תורה.

9. ונחלקו בית שמאי ובית הלל על איזה משתי התופעות אנו עושים את הזכרון לדורות, בית שמאי לשיטתם, אומרים: **הזכרון הוא לאש**, לבעור הרע וכליון הטמאה, ובית הלל, לדרפם, סוגרים: **הזכרון הוא לאור**. ודאי, בשעתה היתה מלחמה נחוצה, ואם נחוצה היתה – עשינו אותה, אבל אין עושים מזה סמל ופלחן, אין האמצעי הזמני הופך למטרה תכליתית. לא זהו הלך לדורות. הלמוד לדורות הוא האור.

ומאליו מובן, שאם העקר הוא שרפת הרע ובעורו, הרי כל מה שהאש שורפת יותר, הולך ופוחת יותר הרע המתבער, עד שיגיע הזמן של "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ" לגמרי, "והרשעה בלה כעשן תכלה" כליל. **פוחת והולך**.

ואם הזכרון הוא האור, הרי כל מה שדולק יותר, מאיר יותר. כל מה שמשתמשים יותר ב"נר מצנה ותורה אור", הרי הם מוסיפים לה אור יותר ויותר. "וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד כון היום". "הולך ואור", **מוסיף והולך**.

והלכה בבית הלל...

7. **כיצד האהליזי ביטוי האחלוקת העקרונית ביניהם ביטוי ער קבלת השקפה?**

8. **מהו השימוש באש ומהו השימוש באור בימי מתתיהו?**

9. **כיצד מוסברת האחלוקת ההלכתית בין בית הלל ובית שמאי (פוחת והולך או מוסיף והולך)? כיצד את ההבדל התפיסה העקרונית ביניהם?**

10. **"ונפסקה הלכה כבית הלל" מהי המשמעות האשית של ההכרעה? כיצד היא קשורה ליט כסא?**